

Økologiprogram

2019 - 2030

Rapport nr. 8/2019
25.6.2019

Rapport: Økologiprogram 2019-2030

Avdeling: Avdeling ressurs og areal, Avdeling
landbruksbruksproduksjon og Avdeling handel og
industri

Dato: 25.6.2019

Ansvarlig: Seksjon miljø og klima

Rapport-nr.: 8/2019

Forsidebilde: Birgitta Eva Hollander / Debio

Forord

Landbruksdirektoratet fikk i revidert tildelingsbrev for 2019, 2. juli 2018, i oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet å utarbeide et Økologiprogram. Økologiprogram er ett av to sentrale hovedgrep for oppfølging av Nasjonal strategi for økologisk jordbruk som gjelder for perioden 2018 - 2030.

«Det skal etableres et «Økologiprogram» som overbygning for hovedområdene i strategien. Utgangspunkt for programmet er prioriterte utfordringer i ulike deler av verdikjeden. Økologiprogrammet skal bidra til en målrettet og effektiv bruk av virkemidler over Jordbruksavtalen. Programmet skal gi retning for en langsiktig prioritering av de ulike virkemidlene innen økologisk produksjon og se dem i sammenheng. Årlige utlysninger av tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk jordbruk vil innrettes med utgangspunkt i Økologiprogrammet.»

I strategien står det også at «*NOFIMAs arbeid skal vurderes som en del av utviklingen av Økologiprogrammet*» og at «*Regjeringen vil, i utviklingen av Økologiprogrammet, vurdere hvordan utviklingsmidlene innen økologisk landbruk kan bidra til å øke kunnskapen om regelverket og hvordan nye regelverkskrav kan følges opp i praktisk drift*».

Det andre hovedgrepet i strategien er å opprette et dialogforum som skal bidra til å skape et velfungerende marked for økologisk produksjon, bestående av relevante organisasjoner og aktører i verdikjeden. I strategien står det også at «*Dialogforumet skal bidra i arbeidet med å utvikle Økologiprogrammet ved at aktuelle problemstillinger og mulige løsninger spilles inn i utviklingen av programmet*». Dialogforumet fikk mulighet til å gi innspill til Økologiprogrammet i møte 14.12.2018.

Landbruksdirektoratet har kjøpt konsulentbistand fra «Turid Vollmo strategi og utredning» i arbeidet med Økologiprogrammet.

Det er flere etater/organisasjoner som har ansvar for virkemidler for økologisk produksjon over jordbruksavtalen. I arbeidet med å utforme forslag til Økologiprogram har Landbruksdirektoratet hatt kontakt med ansvarlige nasjonale forvaltningsinstanser om forslag og formuleringer. Også avtalepartene og Økologisk Norge har bidratt med innspill i møte med Landbruksdirektoratet 14.06.2019.

Vi håper dette blir et nyttig verktøy for avtalepartene og forvaltningen til å følge opp strategien for økologisk jordbruk.

Oslo, 25.06.2019

Geir Grønningsæter

Direktør, avdeling ressurs og areal

Innhold

Forord	2
Innhold	3
Sammendrag	4
1 Bakgrunn og mål	7
1.1 Økologiprogram for å følge opp Nasjonal strategi for økologisk jordbruk	7
1.2 Dialogforum for økologisk jordbruk	8
1.3 Jordbruksoppjøret 2019	8
2 INNSATSOMRÅDE 1: Kunnskap og kompetanse.....	9
2.1 Forskning, utvikling og innovasjon.....	9
2.2 Utdanning.....	11
2.3 Rådgivning og kompetansebygging.....	12
3 INNSATSOMRÅDE 2: Legge til rette for økologisk produksjon	14
3.1 God økonomi i økologisk produksjon.....	14
3.2 Regelverk for økologisk produksjon.....	15
4 INNSATSOMRÅDE 3: Utvikling av effektiv verdikjede	17
4.1 Markedsaktørene sin innsats for å utvikle en effektiv varestrøm.....	17
4.2 Informasjon til omsetningsleddet	19
5 Samordning, overvåking og resultatoppfølging	21
5.1 Behov for økt samordning i forvaltningen	21
5.2 Behov for videreutvikling av statistikk og resultater fra virkemiddelbruk.....	21
Vedlegg 1 Virkemidler som er relevante for økologisk jordbruk.....	24

Sammendrag

Økologiprogrammet tar utgangspunkt i prioriterte utfordringer og innsatsområder i Nasjonal strategi for økologisk jordbruk. Det gir en oversikt over virkemidler over jordbruksavtalen innen økologisk landbruk som brukes eller kan brukes for å følge opp prioriterte utfordringer i strategien. Et formål med Økologiprogrammet er å bidra til at virkemidlene kan sees i sammenheng. Det foreslås derfor også at det etableres et forvaltningsforum der samspill mellom virkemidler og målrettet bruk av disse kan drøftes.

Tabellen nedenfor oppsummerer virkemidler, prioriteringer av tiltak, hvilke virkemidler som kan ses i sammenheng og hvem som har forvaltningsansvar for virkemidler innenfor Økologiprogrammet. Med forvaltningsansvar (høyre kolonne) menes hvilken aktør som har ansvar for at tiltakene blir fulgt opp i form av å fatte vedtak om tilskudd. Tabellen er ikke uttømmende.

Hovedområder i strategien	Virkemiddel	Tiltak	Sammenheng med andre virkemidler	Forvaltningsansvar
Kunnskap og kompetanse				
Forskning, utvikling og innovasjon	Forskningsmidler over jordbruksavtalen	Identifiserte behov for nye FoU-tiltak innen økologisk kan inngå i vurderingen av prioritering av forskningsmidlene over jordbruksavtalen. I jordbruksavtalen kan det legges føringer om at tiltak innen økologisk produksjon og verdikjede bør prioriteres for forsknings- og utredningsmidler.		Delegert fra LMD til styret for forskningsmidler over jordbruksavtalen
	Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk	Prioritere kunnskap som legger til rette for at nye krav i regelverket kan oppfylles og om hvordan regelverkskrav kan følges opp i praktisk drift ved utlysninger		Landbruksdirektoratet
		Prioritere prosjekter som gir ny kunnskap om økologisk primærproduksjon	Kan støtte forprosjekter til mulige forskningsprosjekter.	Landbruksdirektoratet
		NOFIMAs satsing innen produktutvikling videreføres i 2020. Videre oppfølging og eventuelle endringer behandles i jordbruksoppgjøret 2020.		Landbruksdirektoratet
	Nasjonale tilretteleggingsmidler (f.o.m. 2020)	Det kan legges inn føringer om behovet for tilretteleggingstiltak innen økologisk landbruk i utlysning av midler.		Landbruksdirektoratet
	Regionale tilretteleggingsmidler	Føringer for fylkesvis prioritering av midler til økologisk jordbruk kan løftes fram i regionale næringsprogram.	Kan se midlene i sammenheng med prioriteringer av nasjonale og andre regionale utviklingstiltak. Kan støtte forprosjekter til mulige regionale forskningsprosjekter.	Fylkesmannen (2019)/ Fylkeskommuner (f.o.m. 2020)

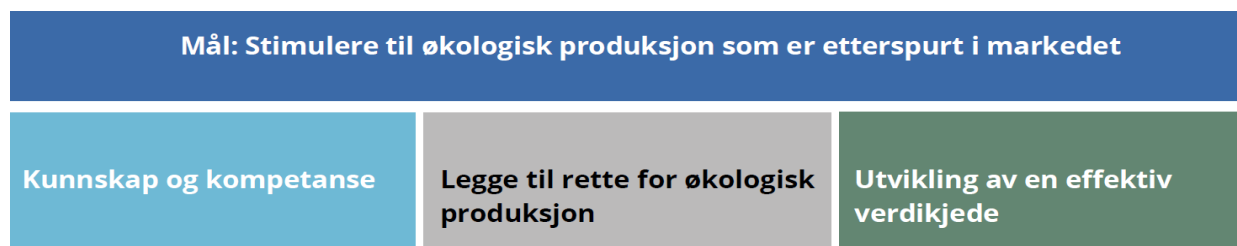
Utdanning	Nasjonal modell for voksenagronomen	Fylkeskommunene har mulighet til å tilby økologisk landbruk som valgfag i sin voksenagronomopplæring.		Landbruks- og matdepartementet
	Fylkesvise midler til rekruttering og kompetanseheving	Det regionale partnerskapet kan foreta fylkesvis prioritering av midler til rekruttering og kompetanseheving innen økologisk landbruk.		Fylkeskommuner
	Nasjonale tilretteleggingsmidler (f.o.m. 2020)	Det kan legges inn føringer om behovet for tilretteleggingstiltak innen økologisk landbruk i utlysning av midler, samt tiltak som bidrar til overføring av kunnskap fra økologisk til konvensjonell drift.		Landbruksdirektoratet
Rådgiving og kompetansebygging	Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk	Norsk Landbruksrådgiving sin utvikling og koordinering av faglige nettverk for frukt og bær, grønnsaker, potet og veksthus, korn, melk, kjøtt og jord skal støttes.	Bør sees i sammenheng med tilskudd til NLR.	Landbruksdirektoratet
	Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk	Midler til rekrutterings- og mobiliseringstiltak kan prioriteres.		Landbruksdirektoratet
		Det skal utarbeides et «Jordprogram» på tvers av miljø, klima og driftsform.	Kan se i sammenheng med utviklingsmidler økologisk landbruk og klima- og miljøprogram og tilskudd til NLR.	Landbruksdirektoratet
	Tilskudd til Norsk Landbruksrådgiving	NLR skal videreføre sitt arbeid med å veilede produsenter før, under og etter omlegging til økologisk produksjon	Bør sees i sammenheng med utviklingsmidler til fagnettverk NLR.	Landbruksdirektoratet
Legge til rette for økologisk produksjon				
God økonomi i økologisk produksjon	Produksjonstilskudd	I de årlige jordbruksoppgjørene bør nivå og innretning på de ulike tilskuddsordningene vurderes med utgangspunkt i utviklingen på området.	Tilskuddsordningene bør sees i sammenheng med bestemmelser i regelverket for økologisk produksjon, slik at man ved behov kan justere virkemidlene for å bidra til at krav i regelverket kan møtes.	Landbruksdirektoratet
	Investerings- og bedriftsutviklingsmidler i landbruket	Nasjonale føringer for forvaltningen av IBU-midler om prioriteringer av økologisk produksjon vurderes i de årlige jordbruksoppgjørene. Partnerskapene i fylkene kan prioritere økologisk produksjon i de regionale næringsprogrammene.		Innovasjon Norge
	Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk	Vurdere mulighetene for å etablere en nasjonal «jordbank».	Bør sees i sammenheng med utvikling av «Jordprogram».	Landbruksdirektoratet
Regelverk for økologisk produksjon	Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk	Midler til Regelverksutvalget for økologisk produksjon (RVU) sitt arbeid skal prioriteres.	Bør vurdere om prioriterte temaer og problemstillinger knyttet til regelverket for økologisk jordbruk skal fremgå i utlysning av FoU-midler.	Landbruksdirektoratet

Utvikling av en effektiv verdikjede				
Markedsaktørens innsats for å utvikle en effektiv verdikjede	Produksjonsrettede virkemidler	For å gi mulighet for økologisk produksjon i hele landet gis ekstra tilskudd til økologisk produksjon og generelle produksjonstilskudd som er differensiert ut fra geografi og struktur. Innretningen på tilskuddene vurderes årlig i jordbruksforhandlingene.	Bør sees i sammenheng med bestemmelser i regelverket for økologisk produksjon, slik at man ved behov kan justere virkemidlene for å tilrettelegge for at krav i regelverket kan møtes.	Landbruksdirektoratet
	Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk	Prosjekter som bidrar til å løse flaskehalsen i verdikjedene skal prioriteres.		Landbruksdirektoratet
	Regionale tilretteleggingsmidler	Utviklingstiltak innen økologisk landbruk, som bidrar til å løse flaskehalsen i verdikjedene regionalt/lokalt kan prioriteres gjennom midlene.		Fylkesmannen (2019)/ Fylkeskommuner (f.o.m. 2020)
Informasjon til omsetningsleddet	Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk	Informasjonsprosjekter rettet mot storhusholdning skal prioriteres. Informasjonsprosjekter rettet mot ulike forbrukergrupper kan støttes.	Bør vurdere hvordan en sikrer god sammenheng mellom informasjonsprosjekter i samarbeid med Matmerk.	Landbruksdirektoratet
	Tilskudd til Matmerk	Videreutvikle Matmerk sitt arbeid med informasjon om økologisk mat, i samarbeid med relevante aktører.	Se i sammenheng med midler til Matmerk fra Omsetningsrådet.	Matmerk
Overvåking og resultatoppfølging				
		Opprette et forum for forvaltningen for å få god sammenheng i bruk av virkemidlene innenfor økologisk jordbruk Forumet kan blant annet vurdere nærmere hvordan resultatoppfølging av virkemiddelbruken over jordbruksavtalen kan videreutvikles for virkemidler både nasjonalt og regionalt.		Landbruks- og matdepartementet Landbruksdirektoratet (koordinerer)
		Videreføre og videreutvikle markedsovervåking og årlig rapportering av statistikk for produksjon og omsetning av økologisk mat.		Landbruksdirektoratet
		Vurdere om den systematiske overvåkingen av lønnsomheten i økologisk produksjon kan styrkes.		Landbruksdirektoratet

1 Bakgrunn og mål

Med bakgrunn i Meld. St. 11 (2016-2017) har Regjeringen utarbeidet [Nasjonal strategi for økologisk jordbruk](#) for perioden 2018 - 2030. I strategien går det fram at regjeringens mål er å stimulere til økologisk produksjon som er etterspurt i markedet. Økologisk matproduksjon skal bidra til at etterspørselen etter økologisk mat kan dekkes av norsk produksjon så langt det er mulig. Dette vil bidra til økt matmangfold og mulighet for næringsutvikling og verdiskapning knyttet til de gårdene som driver økologisk produksjon. Økologiske driftsformer stiller ekstra krav til miljø og dyrevelferd i produksjonen og har positiv effekt for biologisk mangfold, jordkvalitet og jordstruktur. En viktig årsak til å videreutvikle økologisk jordbruk er derfor, ifølge strategien, at det kan gjøre norsk jordbruk mer miljøvennlig. I strategien blir det også pekt på at økologisk mat inngår som en naturlig del i etableringen av matnasjonen Norge, der utviklingen skal skje gjennom offentlig-privat samarbeid.

Økologiprogrammet og et [dialogforum](#) med deltagere fra hele verdikjeden er to strategiske hovedgrep i strategien. Den nasjonale strategien har tre prioriterte satsingsområder i verdikjeden, og peker på ulike aktører for gjennomføring av tiltak.

Mål og innsatsområder – Nasjonal strategi for økologisk jordbruk¹

1.1 Økologiprogram for å følge opp Nasjonal strategi for økologisk jordbruk

Økologiprogrammet synliggjør hvordan strategien følges opp gjennom å vise hvordan prioritering av virkemidler og tiltak over jordbruksavtalen følger opp mål og innsatsområder i strategien. Programmet vil bli oppdatert etter justeringer i virkemidler etter jordbruksoppgjøret og Stortingets årlige bevilgninger.

Økologiprogrammet tar utgangspunkt i prioriterte utfordringer og muligheter i ulike deler av verdikjeden slik de framgår i strategien. En mer detaljert gjennomgang av utfordringer og muligheter finnes i forarbeidene til strategien. Økologiprogrammet konkretiserer aktuelle virkemidler og tiltak innen de tre satsingsområdene i strategien. Programmet gir også retning for årlige utlysninger av utviklingsmidler innen økologisk landbruk, jf. føring i strategien.

Økologiprogrammet gir en samlet oversikt over sentrale virkemidler og tiltak over jordbruksavtalen for å oppnå regjeringens mål innen økologisk jordbruk. Relevante virkemidler og forslag til prioriterte tiltak innen økologisk jordbruk framgår i kapittel 2-4. Kapittel 5 angir tiltak som skal bidra til en mer samordnet innsats i forvaltningen og bedre resultatoppfølging av virkemiddelbruken. En mer detaljert omtale av virkemidler og aktører som er sentrale for utviklingen av økologisk jordbruk framgår av vedlegg 1, herunder også virkemidler utover jordbruksavtalen.

Formål

Økologiprogrammet skal bidra til en målrettet og effektiv bruk av virkemidler over jordbruksavtalen knyttet til økologisk jordbruk. Programmet skal følge opp de langsiktige prioriteringene i strategien og bidra til at de ulike virkemidlene sees i sammenheng. Det skal gi forutsigbarhet for brukerne, og fungere som et verktøy for å følge opp strategien for økologisk jordbruk og den samlede virkemiddelbruken over jordbruksavtalen.

¹ Landbruks- og matdepartementet (2018). Nasjonal strategi for økologisk jordbruk. Nasjonal strategi 2018-2030. Publikasjonskode M-0751 B. Oslo

Målgruppe

Målgruppa for Økologiprogrammet er avtalepartene i jordbruksoppgjøret og forvaltere av virkemidler over jordbruksavtalen. Programmet kan også være til nytte for potensielle søkere av tilskudd innen økologisk landbruk.

Økologiprogrammets varighet, oppfølging av endringer underveis og evaluering

Strategien gjelder for perioden 2018-2030. Økologiprogrammet gjelder for samme periode, men med oppstart fra 2019. Strategien skal vurderes midtveis i perioden i lys av markedsutviklingen. Økologiprogrammet bør evalueres samtidig med dette. Med tanke på langsiktighet, bør flere av prioriteringene opprettholdes gjennom strategiperioden. Samtidig bør det i evalueringen av Økologiprogrammet gjøres en nærmere vurdering av måloppnåelse og videre prioriteringer av tiltakene.

Økologiprogrammet må oppdateres jevnlig som følge av endringer i virkemidler og tiltak, noe som innebærer at programmet blir et levende dokument og verktøy. Dette gjelder særlig som følge av endringer i utfordringer i verdikjeder for økologisk matproduksjon, resultater i årlige jordbruksoppgjør eller annen politisk behandling for å målrette og effektivisere virkemidler.

Siden økologiprogrammet tar for seg alle virkemidler over jordbruksavtalen som er relevante for økologisk landbruk, er det ulike virkemiddelaktører som har ansvar for oppfølging. Vedtatte tiltak og endringer i virkemidler følges opp av Landbruks- og matdepartementet gjennom føringer til tilknyttede virksomheter og underliggende etater.

1.2 Dialogforum for økologisk jordbruk

Landbruks- og matdepartementet har med utgangspunkt i strategien og behov for mer samordnet innsats i verdikjeden for økologisk mat, nedsatt et [dialogforum](#) bestående av relevante organisasjoner og aktører i verdikjeden. Målet er at dialogforumet skal bidra til å skape et velfungerende marked for økologisk produksjon. Definerte utfordringer som kan oppstå i fremtiden, kan være bakgrunn for temaer i møter i dialogforumet, og kan slik bidra til videre utvikling av økologisk landbruk og prioriteringer i bruk av virkemidler fremover.

1.3 Jordbruksoppgjøret 2019

I årets jordbruksoppgjør ble partene enige om å etablere en særskilt satsing på grøntsektoren for å øke forbruket og etterspørselen av norskprodusert vare. Satsningen innebærer blant annet tiltak for innovasjon og vekst i grøntsektoren. Virkemidler innen FoU og rekruttering til produktutvikling og omsetning er forsterket, og det skal etableres et rådgivende utvalg bestående av aktørene i verdikjeden, avtalepartene og virkemiddelapparatet. De skal innen 15. mars 2020 legges frem en langsiktig plan for styrket innovasjon, vekst og økt norskandel for grøntproduksjoner (grønnsaker, frukt, bær, potet og blomster). Denne økte satsingen på grøntsektoren er relevant også for utviklingen av økologisk jordbruk.

Det er også flere virkemidler og satsninger som kan være relevante for Økologiprogrammet, men som ikke er inkludert i denne versjonen ettersom det per i dag ikke er avklart i hvor stor grad de er relevante for økologisk jordbruk. Det kan derfor bli aktuelt å oppdatere omtalen av ulike tiltak og virkemidler i Økologiprogrammet når innholdet i disse er nærmere avklart.

2 INNSATSOMRÅDE 1: Kunnskap og kompetanse

Prioriterte utfordringer

«Økologisk produksjon er en kunnskapsintensiv driftsform som har større agronomiske utfordringer enn konvensjonell produksjon.»

«Rapporten [«Kunnskapsbehov i økologisk landbruk»](#) viser at det er behov for mer kunnskap om både agronomi, miljø, økonomi og samfunnsmessige problemstillinger for å løse alt fra helt spesifikke utfordringer i enkeltproduksjoner til større tverrfaglige prosjekter for å utvikle bærekraftige produksjonssystemer og verdikjeder. Det er også behov for mer kunnskap for å beskrive virkningen som økologisk mat har for matproduksjonen, klima, miljø og helse.»

Kilde: Nasjonal strategi for økologisk jordbruk (2018-2030)

2.1 Forskning, utvikling og innovasjon

Nasjonal strategi for økologisk jordbruk peker på behov for mer kunnskap som vil kunne løse konkrete utfordringer og flaskehals i hele verdikjeden for økologisk produksjon og knyttet til enkeltproduksjoner. Dette bygger blant annet på rapport fra NIBIO². Kunnskap og erfaringer fra økologisk jordbruk kan bidra til utviklingen av et mer miljøvennlig jordbruk generelt.

Strategien vektlegger tilrettelegging for forskning og innovasjon gjennom eksisterende virkemidler og programmer. I tillegg oppfordres næringsaktører til å satse på innovasjon, FoU- arbeid og produktutvikling som er relevant for utviklingen av økologisk produksjon.

De viktigste finansieringskildene over jordbruksavtalen for forskning og utvikling (FoU-midler) innen landbruks- og matsektoren er Forskningsmidlene over jordbruksavtalen (JA), tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk og regionale tilretteleggingsmidler.

Når det gjelder midler til innovasjon blir dette prioritert over tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk i form av produktutviklingsprosjektet Økomat i Nofima.

Prioritering av Forskningsmidler over jordbruksavtalen (JA) skjer med bakgrunn i overordnede landbrukspolitiske føringer og årlige jordbruksoppgjør. Avtalepartene har mulighet til å løfte fram problemstillinger og temaer hvor det er behov for mer forskning for å dekke kunnskapsbehov, også innen økologisk jordbruk, samt gi føringer for styrenes prioriteringer.

Utover dette er det flere type forskningsmidler og basisstøtte til forskningsinstitutter som ikke gjelder spesifikt for økologisk produksjon, men som vil påvirke kunnskapsutviklingen innen dette området. For midler til innovasjon vises det til Utviklingsprogrammet - Landbruks - og reindriftsbasert vekst og verdiskaping (se vedlegg 1).

For virkemidlene nevnt under, gjelder disse generelle føringene:

- Landbruksdirektoratet skal samordne informasjon over hvilke FoU-tiltak som gjennomføres og som er relevant for økologisk produksjon og verdikjede på tvers av virkemidler og forvaltningsinstanser. Dette kan brukes for å identifisere behov for nye FoU-tiltak gjennom forum

² Adler S., Frøseth R.B., Hykkerud A.L., Stubhaug E., Milford A.B., Havstad L.T. og Bakken A.K. (2017). Kunnskapsbehov i økologisk landbruk. NIBIO Rapport, 3 (188). Ås

for forvaltningen, se kapittel 5. Dette kan også være relevant informasjon for Matmerk i deres arbeid med å formidle faktabasert informasjon om økologisk produksjon, se kapittel 4.2.

- Søknader om FoU-midler over jordbruksavtalen til økologisk landbruk bør vurderes i lys av målet for økologisk landbruk, kartlagte kunnskapsbehov og kommende endringer i regelverk for økologisk produksjon. Dette må presiseres i utlysningen av midlene.
- Partnerskapet i fylkene kan synliggjøre og prioritere videreutvikling av økologisk landbruk gjennom de regionale næringsprogrammene. Det legges til grunn at en evt. regional virkemiddelbruk knyttet til økologisk landbruk følges opp i tråd med mål og generelle føringer i nasjonal strategi for økologisk jordbruk og økologiprogram.

Tema for kunnskapsutvikling som kan være aktuelle for støtte over jordbruksavtalens FoU-midler, er blant annet:

- Dyrkningstekniske utfordringer og løsninger, som tilførsel av næringsstoffer og bekjemping av skadedyr og ugraskontroll.
- Alternativ næringsforsyning til planteproduksjoner der det er mangel på husdyrgjødsel.
- Bedre grovførkvalitet og mer proteinrikt fôr.
- Utvikling av bærekraftige produksjonssystemer og verdikjeder, som omfatter både agronomi, miljø, økonomi og sosiale aspekter.
- Virkningen som økologisk mat har for matproduksjon³, klima, miljø og helse⁴.

Tiltak

Forskningsmidler over jordbruksavtalen

- Identifiserte behov for nye FoU-tiltak innen økologisk produksjon og verdikjede kan inngå i vurderingen av prioritering av forskningsmidlene over jordbruksavtalen.
- I jordbruksavtalen kan det legges føringer om at tiltak innen økologisk produksjon og verdikjede bør prioriteres for forsknings- og utredningsmidler. De årlige utlysningene kan for eksempel rettes mot produksjoner som ikke imøtekommer etterspørselen i markedet og som det er forsket mindre på. Aktuelle temaer er utfordringer og muligheter i produksjon og verdikjede for økologisk produksjon av grønnsaker, frukt og korn (se tema for kunnskapsutvikling ovenfor). Avtalepartene kan løpende ta stilling til om det er mer hensiktsmessig å sette av øremerkede midler til konkret og spisset utlysning innen økologisk landbruk.

Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk

- Landbruksdirektoratet skal prioritere midler til å øke kunnskap som legger til rette for at krav i regelverket kan oppfylles og om hvordan regelverkskrav kan følges opp i praktisk drift, se kapittel 3.2.
- Landbruksdirektoratet skal prioritere prosjekter som gir ny kunnskap om økologisk primærproduksjon.
 - Tiltak må kunne implementeres raskt i praktisk jordbruk og det vil bli lagt vekt på tiltak som også kan ha overføringsverdi til konvensjonelt jordbruk.

³ Matproduksjon forstås som matsikkerhet, herunder virkning økologisk mat har for økt matproduksjon og ivaretaking av produksjonsgrunnlaget for fremtidig matproduksjon.

⁴ Virkning på helse forstås også som mattrygghet, og kan være mer aktuelt for FoU-midler utenom jordbruksavtalen.

- For å oppnå mulige synergier mellom kunnskapsutviklingsprosjekter innen økologisk og konvensjonell primærproduksjon, kan Landbruksdirektoratet se midlene i sammenheng med prosjekter som søker og mottar støtte over andre nasjonale utviklingsmidler.⁵
- For å oppnå synergier mellom ulike virkemidler kan utviklingsmidlene brukes for å støtte utredninger og forprosjekter til mulige forskningsprosjekter innen økologisk landbruk.
- Landbruksdirektoratet støtter produktutviklingsprosjektet [Økomat i Nofima](#) i 2019. I jordbruksoppgjøret 2019 er det vedtatt at NOFIMAs satsing videreføres for 2020, og at forslag til videre oppfølging og eventuelle endringer behandles i jordbruksoppgjøret 2020.

Nasjonale tilretteleggingsmidler

- Det kan legges inn føringer om behovet for tilretteleggingstiltak innen økologisk landbruk i utlysning av midler.

Regionale tilretteleggingsmidler

- Det regionale partnerskapet kan foreta fylkesvis prioritering av kunnskapsutviklingstiltak innen økologisk landbruk.
 - For å oppnå synergier mellom ulike virkemidler kan fylkesmenn/fylkeskommuner se midlene i sammenheng med prioriteringer av nasjonale utviklingstiltak innen økologisk landbruk, samt regionale utviklingstiltak.⁶
 - For å oppnå synergier mellom ulike virkemidler kan fylkesmenn/fylkeskommuner bruke midlene for å støtte forprosjekter til mulige regionale forskningsprosjekter innen økologisk landbruk.

2.2 Utdanning

Strategien vektlegger at et godt utdanningstilbud er en forutsetning for rekruttering av økologiske produsenter, fagarbeidere, rådgivere, lærere og forskere. Det er derfor viktig at det gis utdanningsmuligheter på videregående-, fagskole-, høyskole- og universitetsnivå. I tillegg er det nødvendig med tilbud om voksenopplæring, etter- og videreutdanning og nettbaserte utdanningstilbud. Næringa oppfordres til å synliggjøre kompetansebehov i landbruksutdanningen på ulike nivå. Kompetansebehov i landbruksutdanningen innen økologisk produksjon vil blant annet kunne være tema for drøfting og innspill i dialogforumet.

De viktigste virkemidlene over jordbruksavtalen innenfor utdanning er den nylig etablerte nasjonale modellen for voksenagronomopplæring, og de fylkesvise midlene til rekruttering og kompetanseheving. I tillegg er det midler til utvikling av kurs og kompetanseutvikling over ordningen «Nasjonale tilretteleggingsmidler».

Tiltak

Nasjonal modell for voksenagronomen i regi av de fylkeskommunale naturbruksskolene

- Fylkeskommunene har mulighet til å tilby økologisk landbruk som valgfag i sin voksenagronomopplæring.

⁵ Klima- og miljøprogrammet og Handlingsplan for bærekraftig bruk av plantevernmidler.

⁶ Som regionale klima- og miljømidler.

Nasjonale tilretteleggingsmidler

- Det kan legges inn føringer om behovet for tilretteleggingstiltak innen økologisk landbruk i utlysning av midler.

Fylkesvise midler til rekruttering og kompetanseheving

- Det regionale partnerskapet kan foreta fylkesvis prioritering av midler til rekruttering og kompetanseheving innen økologisk landbruk.

2.3 Rådgivning og kompetansebygging

Strategien vektlegger at rådgivning til primærprodusentene bidrar til å utvikle god agronomi og til å øke kompetansen om økologisk produksjon hos næringsutøverne. Det er viktig at ny kunnskap og kompetanse blir formidlet og gjort raskt tilgjengelig for produsentene. Norsk Landbruksrådgiving (NLR) er et viktig bindeledd mellom forskning og primærprodusent. [NLR gjennomfører rådgiving til gårdbrukere før, under og etter omlegging til økologisk drift](#). De bidrar også med sin kompetanse inn i ulike samarbeidsprosjekter, som for eksempel [Landbrukets Økoløft](#).

Nasjonal strategi for økologisk jordbruk vektlegger arbeid som skal bidra til å øke produktiviteten og sikre effektive verdikjeder i ulike økologiske produksjoner. Dette innebærer å løse opp i konkrete flaskehalsar i ulike verdikjeder gjennom bl.a. rådgiving av enkeltvirksomheter, kunnskaps- og kompetansespredning, mobilisering og FoU-tiltak. NLR har med støtte fra utviklingstiltak innen økologisk landbruk i 2019 startet arbeid med å videreutvikle og styrke sin kompetanse gjennom utvikling og koordinering av faglige nettverk. Dette gjør de innen fagområdene frukt og bær, grønnsaker, potet, veksthus, korn, melk, kjøtt og jord. NORSØK skal også bidra inn i dette arbeidet.

De siste årenes satsing på jord og jordkultur har bidratt til interesse og engasjement både hos konvensjonelle og økologiske produsenter, og fagområdet er vektlagt i strategien.

De viktigste virkemidlene over jordbruksavtalen innenfor rådgivning og kompetansebygging for primærprodusenter er tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk og tilskudd til NLR.

Tiltak

Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk

- Landbruksdirektoratet skal prioritere midler til oppbyggingen og utviklingen av nye oppgaver innenfor økologisk i Norsk Landbruksrådgiving i 2019 – 2021. Oppgavene omfatter utvikling og koordinering av faglige nettverk. Videre oppfølging av NLR sine oppgaver innen økologisk jordbruk vurderes i de årlige jordbruksoppgjørene.
- Landbruksdirektoratet kan prioritere midler til rekrutterings- og mobiliseringstiltak. Behovet for særskilt satsing på rekruttering må vurderes fortløpende. Landbrukets Økoløft videreføres i 2020.
- Landbruksdirektoratet skal utarbeide et «Jordprogram» på tvers av miljø, klima og driftsform som skal ha et nasjonalt nedslagsfelt og forankres i relevante fagmiljø. Satsingen skal ha overføringsverdi til både konvensjonell og økologisk produksjon. Arbeid med utvikling av programmet starter i 2019.

7 Landbrukets Økoløft er et samarbeidsprosjekt mellom Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Debio, DebioInfo, Fylkesmannen, Norsk Landbruksrådgiving og Økologisk Norge som startet i 2016. Formålet er å imøtekomme økt etterspørsel etter økologiske produkter med norskproduserte varer, ved å rekruttere nye produsenter og samtidig ta vare på eksisterende produsenter.

- Prosjektarbeidet innen jord og jordkultur videreføres i regi av fylkesmannsembetet Oslo og Viken i 2019, men ansvaret for koordinering og oppfølging av dette fagområdet skal legges til NLR fra 2020.

Tilskudd til Norsk Landbruksrådgiving (NLR)

- NLR skal videreføre sitt arbeid med å veilede produsenter før, under og etter omlegging til økologisk produksjon

3 INNSATSOMRÅDE 2: Legge til rette for økologisk produksjon

Prioriterte utfordringer

«Dersom trenden med lavere andel arealer under omlegging fortsetter, vil det (..) være krevende å øke produksjonen ytterligere.»

«Beregninger gjort av [NIBIO](#) viser at lønnsomheten i økologisk produksjon generelt er god, selv om den varierer noe mellom de ulike produksjonene.»

«Den geografiske produksjonsfordelingen er en særlig utfordring for økologisk produksjon. Driftsformen fordrer et allsidig driftsopplegg og nabosamarbeid med vekstskifte kan derfor være viktig for å øke den økologiske produksjonen i Norge.»

«Det forventes nytt EU-regelverk som trer i kraft fra 2021 (...). I forslaget er det enkelte endringer som kan gi utfordringer for økologisk produksjon i Norge. Eksempel på dette er krav om økt andel egenprodusert fôr og forbud mot dyrking i avgrenset medium i veksthus.»

Kilde: Nasjonal strategi for økologisk jordbruk (2018-2030)

3.1 God økonomi i økologisk produksjon

Nasjonal strategi for økologisk jordbruk understreker at god økonomi og lønnsomhet i produksjonen er nødvendig for å kunne drive økologisk. Produsentene av økologisk mat skal ha stabile og forutsigbare rammevilkår for sin produksjon og de økonomiske virkemidlene skal gi muligheter for økologisk produksjon over hele landet. Dette må ligge til grunn når tiltak knyttet til de økonomiske virkemidlene frem mot 2030 skal vurderes.

I strategien står det at det i de årlige jordbruksoppgjørene må vurderes om virkemidlene har et nivå og en innretning som bidrar til at norsk produksjon av økologiske produkter i størst mulig grad fyller etterspørselen etter slike varer. Ved behov må det gjøres nødvendige justeringer.

Beregninger gjort av NIBIO⁸ viser at lønnsomheten i økologisk produksjon generelt er god, selv om den varierer noe mellom de ulike produksjonene. Økonomien i grovfôrbasert økologisk husdyrhold er på linje med økonomien i konvensjonell drift. Lønnsomheten i økologisk korndyrking er på høyde med konvensjonell korndyrking. I den økologiske produksjonen av poteter, frukt og grønnsaker varierer lønnsomheten. Økologisk produksjon av svin og kylling er svært lav, men de som har markedstilgang og får omsatt produksjonen som økologisk, oppnår et godt økonomisk resultat. Rapporten viser at det er relativt få økologiske bruk med i driftsgranskningene i jordbruket. Det kan derfor være behov for å vurdere om den systematiske overvåkingen av lønnsomhet i økologiske produksjoner bør styrkes gjennom kartlegginger og studier, se kapittel 5.

Produsenten har et selvstendig ansvar for å gjennomføre tiltak som kan sikre god lønnsomhet på eget foretak. De viktigste virkemidlene over jordbruksavtalen med tanke på å sikre god økonomi i økologisk landbruk er produksjonstilskudd til arealer og husdyr i økologisk drift, samt investerings- og bedriftsutviklingsmidler i landbruket (IBU-midler). I tillegg er det noen andre ordninger med egne satser eller vilkår for økologisk, som frakttilskudd for økologisk korn, prisnedskrivningstilskudd for korn og

⁸ Knutsen H., Haukås T., Kårstad S. og Milford A.B. (2016). Økonomien i økologisk jordbruk. NIBIO Rapport, 2 (124). Ås

tilskudd for økologisk lammeslakt (se vedlegg 1). IBU-midlene bidrar til at produsenter som ønsker å legge om, eller driver økologisk, kan få støtte til investeringer, herunder nødvendige investeringer for å tilpasse seg krav i regelverket for økologisk produksjon. Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk og regionale tilretteleggingsmidler i jordbruket, samt tiltak under kapittel 2 og 4 kan også bidra til tiltak som gir bedre rammevilkår for økologisk produksjon.

Tiltak

Produksjonstilskudd

- I de årlige jordbruksoppgjørene bør nivå og innretning på de ulike tilskuddsordningene vurderes med utgangspunkt i utviklingen på området.

Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk

- Landbruksdirektoratet kan vurdere mulighetene for å etablere en nasjonal «jordbank»⁹ med oversikt over økologiske arealer tilgjengelige for vekstskifte. En elektronisk kartløsning over tilgjengelige arealer for vekstskifte er allerede prøvd ut, men må vurderes nærmere og videreutvikles dersom den eventuelt skal tas i bruk nasjonalt. Dette arbeidet bør ses i sammenheng med utvikling av jordprogram.

Investerings- og bedriftsutviklingsmidler (IBU-midler)

IBU- midlene og de nasjonale føringene bidrar til å opprettholde forutsigbarhet for produsenter.

- Partnerskapene i fylkene kan prioritere økologisk produksjon i de regionale næringsprogrammene.
- Nasjonale føring for forvaltningen av IBU-midler om prioriteringer av økologisk produksjon vurderes i de årlige jordbruksoppgjørene. Følgende nasjonale føring er per nå særlig relevante for økologiske produsenter.
 - Tilskudd for nyplantinger innen økologisk frukt- og bær dyrking.
 - Støtte til økologiske produsenter som må foreta større investeringer som følge av endrede krav knyttet til implementering av EUs økologiregelverk skal prioriteres.

3.2 Regelverk for økologisk produksjon

Strategien legger vekt på at tilskuddsordningene framover i større grad bør ses i sammenheng med kommende endringer i bestemmelser i regelverket, slik at man ved behov kan justere virkemidlene for å imøtekomme nye krav. Nytt økologiregelverk gjelder i EU fra 2021. Det er forventet at endringene gjøres gjeldende i Norge på samme tidspunkt.

Organisasjoner og markedsaktører oppfordres til å synliggjøre utfordringer og muligheter knyttet til regelverksendringer på et tidlig tidspunkt og spre kunnskap og informasjon om regelverket til produsenter og andre virksomheter.

⁹ Landbruksdirektoratet (2017). *Utredninger om økologisk landbruk til ordbruksoppjøret 2017. 1. Evaluering av satsingen på foregangsfylker for økologisk landbruk. 2. Undersøkelser av flaskehals og forslag til tiltak for økt produksjon og omsetning av norsk økologisk frukt og grønnsaker. Notat nr. 10/2017. Oslo*

[Regelverksutvalget for økologisk produksjon \(RVU\)](#)¹⁰ har eksistert siden 2008. Strategien vektlegger videreføring av RVU sitt arbeid med økologisk produksjon, slik at sektoren involveres i utvikling av regelverket. Det skal vurderes hvordan utviklingsmidlene innen økologisk landbruk kan bidra til å øke kunnskap som legger til rette for at nye krav i regelverket kan oppfylles, og om hvordan nye regelverkskrav kan følges opp i praktisk drift.

Tiltak

Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk og Forskningsmidler over jordbruksavtalen

- Landbruksdirektoratet skal prioritere midler til Regelverksutvalget for økologisk produksjon (RVU) sitt arbeid.
 - RVU bør utarbeide forslag til større FoU-tema som legger til rette for at nye krav i regelverket oppfylles.
- I utlysninger av midler skal Landbruksdirektoratet ta hensyn til vurderinger utarbeidet av RVU når det gjelder prioritering av kunnskap som legger til rette for at krav i regelverket kan oppfylles og hvordan regelverkskrav kan følges opp i praktisk drift.
- Forslag til prioriterte temaer og problemstillinger knyttet til regelverket for økologisk jordbruk kan fremgå i utlysning av forskningsmidler og utviklingsmidler innen økologisk landbruk.

¹⁰ Deltagere er Debio, Norsk senter for økologisk landbruk (NORSØK), Biologisk-dynamisk Forening, Norsk Landbruksrådgiving, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norges Bondelag, Økologisk Norge, Norsk Landbrukssamvirke, Nofima AS, Mattilsynet (sektretariat), Landbruks- og matdepartementet (observatør) og Landbruksdirektoratet (observatør).

4 INNSATSOMRÅDE 3: Utvikling av effektiv verdikjede

Prioriterte utfordringer

«De lave og varierende produksjonsvolumene i økologisk produksjon gir en lite effektiv varestrøm og ubalanse mellom produksjon og etterspørsel. Det er særskilte utfordringer knyttet til blant annet ustabile leveranser, ekstra kostnader knyttet til frakt og distribusjon samt dyr foredling og lav anvendelsesgrad.»

«Både den geografiske produksjonsfordelingen og markedsstrukturen bidrar til at det skapes produksjonsklynger. (...) Etablering av produksjonsklynger kan være en utfordring for utviklingen av økologisk produksjon i del områder, men gir samtidig muligheter til økt samarbeid mellom produsenter, som er positivt for økt økologisk produksjon.»

«Utfordringer knyttet til ustabile leveranser er særlig fremtredende for økologisk produksjon av frukt, bær og grønnsaker.»

«Lav anvendelsesgrad er en utfordring for mange produktgrupper, særlig melk og kjøtt.»

«Liten og ujevn tilgang på økologiske produkter er en utfordring i dagligvarebutikkene, særlig når det gjelder økologisk frukt, bær og grønnsaker.»

Kilde: Nasjonal strategi for økologisk jordbruk (2018-2030)

4.1 Markedsaktørene sin innsats for å utvikle en effektiv varestrøm

Nasjonal strategi for økologisk jordbruk legger til grunn at utviklingen av økologisk produksjon skal baseres på etterspørselen i markedet. Foredlings- og omsetningsleddene har ansvar for varestrømmen gjennom verdikjedene slik at forbrukerne tilbys det mangfoldet av økologiske varer de til enhver tid etterspør. De har også ansvar for at økologisk produserte produkter tilbys forbrukerne som økologisk merkede varer. Aktørene i de ulike leddene i verdikjeden forventes å bidra til å løse utfordringene i verdikjeden. Samtidig er det offentlige virkemidler som kan bidra til å løse flaskehalsen.

Med utgangspunkt i behovet for bedre samordning mellom sentrale aktører og organisasjoner i verdikjeden for økologisk mat, skal Dialogforumet bidra til å identifisere utfordringer i verdikjeden, og til å finne løsninger selv eller i samarbeid med andre aktører i verdikjeden (se kapittel 1).

Økonomiske virkemidler gir mulighet for økologisk produksjon i hele landet. Strategien viser likevel til at man må akseptere at en utvikling av produksjonsklynger kan være nødvendig, bl.a. ut fra behov for effektivitet i foredlingsledd og produsenters behov for fagmiljø.

For å bidra til mulighet for produksjon i hele landet, får økologiske produsenter generelle produksjonstilskudd differensiert ut fra geografi og struktur, i tillegg til ekstra tilskudd for økologisk produksjon, som utmåles flatt. I tillegg kan tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk og Regionale tilretteleggingsmidler gå til prosjekter som bidrar med å løse utfordringer i ulike ledd i verdikjeden.

I strategien er det vist til etableringen av matnasjonen Norge, der utvikling skal skje gjennom offentlig-privat samarbeid og hvor økologisk mat inngår som en naturlig del av satsingen. I strategien er det også pekt på økt potensiale for å se økologisk og lokalmat mer i sammenheng.

Tiltak

Produksjonstilskudd

- For å gi mulighet for økologisk produksjon i hele landet gis ekstra produksjonstilskudd til økologisk produksjon og generelle produksjonstilskudd som er differensiert ut fra geografi og struktur. Innretningen på tilskuddene vurderes årlig i jordbruksforhandlingene.
- Tilskuddsordningene bør sees i sammenheng med bestemmelser i regelverket for økologisk produksjon, slik at man ved behov kan justere virkemidlene for å tilrettelegge for at krav i regelverket kan møtes.

Generelle føringer for utviklingstiltak og Regionale tilretteleggingsmidler:

Støtte til utviklingstiltak skal i løpet av strategiperioden ses i sammenheng med utviklingen av matnasjonen Norge, og det vil derfor legges vekt på at prosjekter er godt forankret hos aktører i verdikjeden. For å oppnå synergier mellom virkemidler og tiltak innenfor lokalmat og økologisk matproduksjon, vil dette kunne være et tema for drøfting i forum for forvaltningen, der også Matmerk, Innovasjon Norge og regional forvaltning må delta (se kapittel 5).

Tiltak som kan bidra til effektivitet i verdikjeden og som kan være aktuelle for støtte over jordbruksavtalens utviklingsmidler, er blant annet:

- Tiltak som bidrar til produktutvikling og alternative måter å utnytte økologiske råvarer
- Tiltak som bidrar til kommunikasjons- og informasjonsflyt i verdikjedene.
- Tiltak til utvikling/utprøving av produsentsamarbeid som kan få fram nye kategorier av økologiske varer til forbrukere.
- Tiltak som kan bidra til omsetning gjennom andre omsetningskanaler enn dagligvarehandelen.

Tiltak

Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk

- Landbruksdirektoratet skal støtte prosjekter som bidrar til å løse flaskehalsen i verdikjedene. Prosjekter som er godt forankret hos produsenter og andre relevante aktører i verdikjeden vil bli prioritert. Det kan være prosjekter som bidrar til økning av anvendelsesgraden på produksjoner der denne ikke reflekterer etterspørselen, særlig på melk og kjøtt. Det kan også være prosjekter som bidrar til stabile leveranser av økologiske produkter som er etterspurt i markedet, særlig frukt, bær, grønnsaker og korn.

Regionale tilretteleggingsmidler

- Fylkesmannen/Fylkeskommunen kan prioritere utviklingstiltak innen økologisk landbruk, som bidrar til å løse flaskehalsen i verdikjedene regionalt/lokalt gjennom midlene.
 - For å oppnå synergier mellom ulike virkemidler kan fylkesmenn/fylkeskommuner se midlene i sammenheng med prioriteringer av nasjonale tiltak til utviklingstiltak innen økologisk landbruk.

4.2 Informasjon til omsetningsleddet

Offentlige storhusholdninger har behov for innkjøp av store volum og representerer dermed stabile og store innkjøpere som bidrar til økt forutsigbarhet for produsentene for å få avsetning av økologiske produkter. I strategien oppfordres offentlige og private storhusholdninger til å inkludere økologisk mat i sine innkjøp. For å gjøre storhusholdninger i stand til å ta informerte valg og gjøre det lettere for de som ønsker å velge økologisk mat, er informasjons- og veiledningstiltak viktig. Strategien peker på at gjennom utviklingen av matnasjonen Norge vil man samarbeide for å fremme norsk matkultur og øke bruken av norsk mat både i offentlig og privat sektor.

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) har utarbeidet miljøkrav og -kriterier som kan være til hjelp for offentlige innkjøpere.

Debio Info ved Matvalget gjennomfører flere tiltak som skal bidra til økologisk mat innen storhusholdning, blant annet veiledning til private og offentlige virksomheter som ønsker økologisk mat på menyen. Servering av økologisk og bærekraftig mat kan synliggjøres ved hjelp av Debios valørmerker eller Ø-merket.

Nofima mottar årlig utviklingsmidler for å bidra til økning i bredde, volum og kvalitet av tilgjengelige økologiske matprodukter i alle omsetningsledd. Tiltakene er blant annet innen produktutvikling og kunnskapsformidling rettet mot storhusholdningssektoren. I jordbruksoppgjøret 2019 er det vedtatt at Nofimas satsing videreføres i 2020, og at forslag til videre oppfølging og eventuelle endringer behandles i jordbruksoppgjøret 2020 (ref. kap. 2.1).

Matmerk mottar en årlig bevilgning over jordbruksavtalen knyttet til oppdraget med generisk informasjon om økologisk jordbruk, i tillegg til midler fra Omsetningsrådet. Matmerk har fått et koordinerende ansvar i Nasjonal strategi for økologisk jordbruk for å systematisere og gjøre fakta og dokumentasjon om økologisk mat tilgjengelig. Informasjonen rettes mot forbrukere og skal gi sikker og nøytral kunnskap om økologiske produkter. Matmerk har fått ansvaret for omlegging av okologisk.no til en ressurside med fakta og dokumentasjon om økologisk mat. Dette stiller høye krav til faglig innhold, og det er i 2019 opprettet et eget redaksjonsråd for ressursiden. Redaksjonsrådet ledes av Matmerk, og har relevante aktører innen forvaltning, kunnskapsutvikling og organisasjoner¹¹. Det ble nedsatt en bredt sammensatt arbeidsgruppe og en styringsgruppe for arbeidet.

I tillegg til Matmerk sin opplysningsvirksomhet, driver flere andre organisasjoner med informasjonsformidling om økologisk jordbruk ut i fra eget virksomhetsområde rettet mot forbrukere.

Videre arbeid i organiseringen av generisk markedsføring av økologiske produkter skal sees i sammenheng med Omsetningsrådets gjennomgang av opplysningsvirksomheten.

Virkemidler over jordbruksavtalen som bidrar til informasjon om økologisk mat i verdikjedene er tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk og tilskudd til Matmerk for oppdrag med faktabasert informasjon.

Tiltak

Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk

- Landbruksdirektoratet skal prioritere informasjonsprosjekter rettet mot storhusholdning. Tiltakene rettet mot storhusholdning skal i løpet av strategiperioden sees i sammenheng med utviklingen av matnasjonen Norge. Støtte til Matvalget/DebioInfo og til Nofima videreføres i 2020.

¹¹ Redaksjonsrådets medlemmer er Norsk senter for økologisk landbruk (NORSØK), Økologisk Norge, Debio og Debioinfo, Norsk landbruksrådgiving (NLR) og Norges Bondelag. Matmerk leder Redaksjonsrådet.

- Landbruksdirektoratet kan støtte informasjonsprosjekter rettet mot ulike forbrukergrupper. Det er viktig at disse tiltakene ses i sammenheng med utviklingen av rollen som Matmerk har og som skal videreutvikles. For å oppnå mulige synergier, bør Landbruksdirektoratet i samarbeid med Matmerk, vurdere hvordan en sikrer en best mulig sammenheng mellom informasjonsprosjekter rettet mot forbruker som får støtte med midler over jordbruksavtalen.

Tilskudd til Matmerk

- Matmerk skal videreutvikle sitt arbeid med informasjon om økologisk mat, i samarbeid med andre relevante aktører.

5 Samordning, overvåking og resultatoppfølging

5.1 Behov for økt samordning i forvaltningen

Et formål med økologiprogrammet er å se virkemidlene i sammenheng. Virkemidlene over jordbruksavtalen som er rettet mot økologisk jordbruk blir forvaltet av ulike forvaltningsorganer (se «Forvaltningsansvar» i tabellen i sammendraget). Det er behov for økt samordning mellom Landbruksdirektoratet, Innovasjon Norge, Matmerk og fylkesmannen/fylkeskommunen¹² for å bedre informasjon- og kunnskapsdeling omkring virkemiddelbruken. Det er også behov for samarbeid med Mattilsynet som forvalter regelverket for økologisk produksjon.

Tiltak

- Det skal etableres et forum for forvaltningen med formål å få god sammenheng i bruk av virkemidlene innenfor økologisk jordbruk. Forumet skal bidra til økt samordning og bedre informasjons- og kunnskapsdeling og virkemiddelbruken knyttet til økologisk jordbruk.

Viktige deler av arbeidet i forumet vil være:

- Orienterer om relevante utfordringer og endringer i økologiregelverket, i virkemiddelbruk og i tiltak.
 - Vurdere samspill og mulige synergier mellom virkemidlene som de ulike etatene forvalter.
 - Vurdere hvordan økologisk mat og lokalmat best kan ses i sammenheng (jf. matnasjonen Norge).
 - Vurdere sammenhenger mellom nasjonale og regionale satsinger.
 - Vurdere hvordan resultatoppfølging av virkemiddelbruken over jordbruksavtalen kan videreutvikles (se avsnitt 5.2).
- Det bør som minimum holdes et fast møte årlig og i god tid før jordbruksoppgjøret.
 - Landbruksdirektoratet har koordineringsansvar for forumet og kan som observatør i dialogforumet sørge for at relevante problemstillinger blir tatt inn i forum for forvaltningen.

5.2 Behov for videreutvikling av statistikk og resultater fra virkemiddelbruk

Landbruksdirektoratet har siden 2000 hatt i oppdrag å overvåke utviklingen i økologisk produksjon og omsetning. Dette gir detaljert informasjon om hvordan utviklingen er for ulike produksjoner, og hvor mye av det som produseres som omsettes videre som økologiske varer. Omsetningen av økologiske varer måles både fra dagligvarehandelen og andre markeder. Videre overvåker Landbruksdirektoratet prisutviklingen på økologisk kraftfôr og produsentpriser på melk, egg, kjøtt, frukt, bær, korn, potet og grønnsaker. Denne markedsinformasjonen er rettet mot både myndigheter og mot aktørene i verdikjeden og andre som har interesse av økologisk jordbruk.

I lys av målet om å stimulere til økologisk produksjon som er etterspurt i markedet, er det ønskelig å kjenne til hvilke typer produkter som utvikler seg positivt i markedet, og da spesielt utviklingen for importerte varer. Dette for å kunne målrette satsning på norske økologiske produkter som har markedspotensiale. Dette gjelder særlig for grønnsaker, frukt, bær og korn.

¹² En koordinator på vegne av fylkesmannen og fylkeskommunen.

I strategien for økologisk jordbruk er det vist til at bedre statistikk for importandel for økologiske produkter vil gjøre det lettere å koordinere tilbud og etterspørsel. Ved å se hvilke produktgrupper som har høy importvekst, og om dette er varer med produksjonspotensial i Norge, vil man kunne målrette virkemiddelbruken mot disse gruppene.

Omsetningsstatistikken fra dagligvarehandelen og andre markeder skiller ikke på norsk og import på en god måte. Dette skyldes mangelfulle systemer for å skille slike opplysninger hos grossister og handelen. Videre vil det ikke kunne hentes ut informasjon om økologisk import fra den offisielle handelsstatistikken, fordi tolltariffen som er basert på internasjonal standard ikke har et skille på konvensjonelle og økologiske produkter. Man vet derfor ikke nøyaktig hvor mye av den omsatte økologiske maten som er produsert i Norge. Denne problemstillingen er størst på frukt, bær, grønnsaker og korn som har betydelig import.

Nasjonal strategi for økologisk jordbruk vektlegger utvikling av økologisk produksjon og forbruk med utgangspunkt i markedet og etterspørselen etter økologiske produkter. Det er derfor viktig for produsenter og aktører i hele verdikjeden å kjenne godt til hva forbrukerne ønsker å kjøpe av økologiske produkter. Slik vil det være mindre risiko for aktører å satse på disse produksjonene, og det vil lettere kunne rettes produksjonsstøttende tiltak til disse produktene. Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) gjennomfører omtrent hvert annet år forbrukerundersøkelser, der det også spørres om økologisk. Resultater herfra bør kunne brukes mer aktivt i Landbruksdirektoratets rapportering og som et av flere kunnskapsgrunnlag for å justere prioriteringer i virkemidler.

I kapittel 3.1. er det pekt på at lønnsomheten innen økologiske produksjoner er varierende. NIBIO (2016) viser at det til dels er få økologiske bruk med i driftsgranskingene i jordbruket, med unntak av melkebruk. Driftsgranskingene bidrar med viktig grunnlagsdokumentasjon for vurdering av årlige justeringer av tilskudd. Det er spørsmål om den systematiske overvåkingen av lønnsomheten innenfor økologisk produksjon bør styrkes.

Økologiprogrammet skal gi retning for langsiktig prioritering av de ulike virkemidlene og se dem i sammenheng. For å nå dette målet kan det være hensiktsmessig å vurdere hvordan rapporteringen kan videreutvikles for virkemiddelbruken over jordbruksavtalen, særlig innenfor FoU-området. Dette kan være nyttig for å sikre en hensiktsmessig sammenheng i virkemiddelbruken, få oversikt over forskningsområder som er mangelfullt dekket, men som er viktige for å løse utfordringer, synliggjøre hvilke utfordringer og muligheter som blir tatt tak i ved hjelp av utviklingsmidler osv. Slike oversikter kan også være nyttige for å hindre mulig dobbeltfinansiering og eventuelt for vurdering av samfinansiering, herunder samfinansiering med næringsaktører. Dette kan være en oppgave for forum for forvaltningen, jf. kap. 5.1.

Tiltak

- Landbruksdirektoratet skal videreføre og videreutvikle sitt oppdrag med markedsovervåking og årlig rapportering av statistikk for produksjon og omsetning av økologisk mat.
- Landbruksdirektoratet vil arbeide for å forbedre statistikken for å kunne skille norske og importerte økologiske varer av frukt, bær, grønnsaker og korn.
- Landbruksdirektoratet bør vurdere om den systematiske overvåkingen av lønnsomheten i økologisk produksjon kan styrkes.
- Forum for forvaltningen bør vurdere nærmere hvordan resultatoppfølging av virkemiddelbruken over jordbruksavtalen kan videreutvikles.
 - Resultatrapportering bør tilpasses hovedområder i strategien.
 - Eksempel på resultatrapportering kan være antall prosjekter og midler innenfor hovedområdene. Det kan utvikles underområder som sier noe mer om tema og som gir oversikt over hvilke prioriteringer av forsknings- og utviklingsprosjekter innen økologisk

landbruk som gjennomføres, herunder også en viss oversikt over prosjekter/tema støttet av andre midler utenfor jordbruksavtalen. En slik vurdering bør omfatte både forskningsmidler og midler til utviklingstiltak nasjonalt og regionalt.

- Statistikk, resultater fra virkemiddelbruk og oppsummerte resultater fra forbrukerundersøkelser skal innarbeides i rapport om produksjon og marked fra Landbruksdirektoratet og/eller på Landbruksdirektoratets nettsider.

Vedlegg 1 Virkemidler som er relevante for økologisk jordbruk

Økologiprogram omfatter virkemidler over jordbruksavtalen. Oversikten nedenfor beskriver målrettede virkemidler som er relevante for økologisk jordbruk som finansieres over jordbruksavtalen. Virkemidlene er fordelt etter strategiens tre hovedområder. Til slutt er det en oversikt over andre aktører og virkemidler som er sentrale for utvikling av økologisk jordbruk.

Omfanget og innretning på de generelle virkemidlene i landbruket vil også ha avgjørende betydning for økologisk jordbruk, men disse er ikke omtalt i denne oversikten.

Kunnskap og kompetanse

Tilskudd til Norsk Landbruksrådgiving (NLR)	Norsk Landbruksrådgiving (NLR) driver faglig utvikling og uavhengig rådgiving i landbruket i hele landet. NLR tilbyr rådgiving for gårdbrukere før, under og etter omlegging til økologisk drift. Landbruksdirektoratet tildeler tilskuddet.
Forskningsmidler over jordbruksavtalen	Forskningsmidlene over jordbruksavtalen (JA) inngår i Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri som finansierer prosjekter etter åpen utlysning til jordbruks- og matforskning. Styret for JA behandler søknader om bevilgning til ulike prosjekter og Landbruksdirektoratet er sekretariat. Prioritering av midlene skjer med bakgrunn i overordnede landbrukspolitiske føringer og årlige jordbruksoppgjør. Økologisk jordbruk er et av flere prioriterte tema.
Midler til kompetanseutvikling i landbruket	Nasjonale tilretteleggingsmidler skal støtte opp om nasjonale eller fylkesoverskridende tilretteleggingsprosjekter innen næringsutvikling og kompetanseheving for å styrke verdiskapingen i landbruket. Midlene forvaltes av Landbruksdirektoratet.
Tilskudd til rekruttering og kompetansetiltak i landbruket	Tilskuddet skal bidra til rekruttering og kompetanseheving av næringsutøvere innen tradisjonelt landbruk og andre landbrukstilknyttede næringer, for å ivareta og styrke verdiskapingen i landbruket regionalt. Målgruppen for midlene er etablerte og potensielle næringsutøvere. Prioriterte områder for ordningen er tiltak som bidrar til å styrke rekrutteringen til landbruks- og gartnerutdanningen og til høyere utdanning i landbruksfag, kompetansehevende tiltak og støtte til etter- og videreutdanningstilbud i landbruket. Fylkeskommunene forvalter tilskuddet.
Nasjonal modell for voksenalronomen i regi av de fylkeskommunale naturbruksskolene	Tilskuddet har mål om å styrke kompetansehevende tiltak i landbruket som sikrer faglig kvalitet og fleksibel tilrettelegging. I landbruksutdanningen på videregående skole (Vg2 landbruk og gartner og Vg3 landbruk) er noe av timetallet forbeholdt valgfag. Mange av skolene tilbyr i dag økologisk landbruk som valgfag i ordinær undervisning og i voksenalronomopplæringen.
Regionale tilretteleggingsmidler	Regionale tilretteleggingsmidler skal bidra til utvikling og fornying av det tradisjonelle landbruket og å understøtte utvikling av andre landbruksbaserte næringer, herunder utvikling av økologisk jordbruk. Midlene går til utviklings- og kompetansehevende tiltak, samt mobiliseringstiltak. Aktuelle søkere er organisasjoner, institusjoner, kommuner og ulike former for samarbeidsorgan innen landbruk som skal utrede eller legge til rette for næringsutvikling. Fylkesmannen forvalter midlene og fra 2020 overføres forvaltningen av midlene til fylkeskommunene.

Utviklingsmidler innen økologisk landbruk	<p>Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk går til å gjennomføre prosjekter som bidrar til økologisk produksjon av økologisk mat som er etterspurt i markedet. Dette kan være prosjekter som er knyttet til kunnskapsutvikling og prosjekter med mål om å redusere barrierer i verdikjeden for økologisk produksjon og omsetning.</p> <p>Landbruksdirektoratet forvalter ordningen. Prioriteringen av prosjekter som gis tilskudd vil avhenge av satsingsområder og budsjetttramme som vedtas ved årlige jordbruksoppgjør. Utlysning av midlene skjer i dialog med avtalepartene.</p>
--	--

Legge til rette for økologisk produksjon

Produksjonstilskudd og avløsertilskudd	<p>Tilskudd til økologisk produksjon utbetales til jordbruksforetak i tillegg til de generelle produksjonstilskuddene. Differensiering av satser ut fra geografi og struktur gjøres gjennom de generelle tilskuddssatsene, og tilleggene for økologisk produksjon utmåles flatt.</p> <p>Det gis økologisk arealtilskudd til grønnsaker, frukt og bær, korn, grønngjødsling, poteter, innmarksbeite, grovfôr og brakka areal. Areal og alle vekstgrupper defineres på samme måte som for de generelle areal- og kulturlandskapstilskuddene og tilskuddssatsene varierer etter type areal og vekstgruppe.</p> <p>For alle vekstgrupper gis det også økologisk arealtilskudd for 2. karensår. Fra og med vekstsesongen 2018 (med utbetaling i 2019) utbetales det i tillegg et eget tilskudd for arealer i 1.års karens for alle vekstgrupper.</p> <p>Det gis tilskudd til økologiske husdyr og husdyr i karens for melkeku, ammeku, øvrige storfe, sau, melkegeit og ammegeit, avlsgris og slaktegris. Alle dyreslag er definert på samme måte som for de generelle husdyrtilskuddene og tilskuddssatsene varierer etter dyreslag.</p> <p>Antallet økologiske slaktegriser og verpehøner tas med i maksimalavgrensingen av grovfôrareal, noe som ikke er tilfellet for konvensjonelle slaktegriser og verpehøner. For avløsertilskudd gis det også høyere tilskuddsgrunnlag for økologisk slaktekylling sammenlignet med konvensjonell slaktekylling.</p> <p>Produksjonstilskudd og avløsertilskudd forvaltes av Landbruksdirektoratet. Kommunen er førsteinstans.</p>
Tilskudd til lammeslakt	<p>Det gis ekstra tilskudd for økologisk lammeslakt i tillegg til det ordinære lammeslakttillegget. For lam slaktet ved slakterier som benytter godkjent klassifisør, må de ha kvalitet O+ eller bedre. For lam slaktet ved slakterier som ikke benytter godkjent klassifisør får alle tilskuddet. Landbruksdirektoratet forvalter tilskuddet</p>
Tollnedsettelse for varer til spesiell bruk	<p>Landbruksdirektoratet kan gi tollnedsettelse ved import av befruktete egg av saktevoksende kalkunraser til utklekking av slaktedy i økologisk produksjon. Dette skal gjøre det lettere å starte økologisk produksjon av kalkun i Norge. Endringen trådte i kraft 1. mai 2016 og varer i fire år.</p>

Investerings- og bedriftsutviklingsmidler i landbruket	<p>Investerings- og bedriftsutviklingsmidler i landbruket (IBU-midler) skal tilrettelegge for langsiktig og lønnsom verdiskaping på jordbruksforetak, samt bidra til sysselsetting, bosetting og et variert landbruk i hele landet. Tilskudd kan gis til investeringer i forbindelse med etablering, oppgradering og modernisering av driftsapparatet, eller til utvikling av landbruksbaserte næringer. Midlene forvaltes av Innovasjon Norge. Økologisk produksjon blir prioritert i deler av regelverket. Det regionale partnerskapet i fylkene har anledning til å prioritere mellom produksjoner, og kan gjennom det ha økologisk produksjon som et prioritert område i sine regionale næringsstrategier. Følgende nasjonale føringer er per nå særlig relevante for økologiske produsenter;</p> <p>Det kan innvilges tilskudd til jordbruksforetak for nyplanting innen økologisk frukt- og bærdryrking med inntil 50 prosent av godkjent kostnadsoverslag.</p> <p>Det kan bevilges støtte til økologiske produsenter som må foreta større investeringer som følge av endrede krav knyttet til implementering av EUs økologiregelverk skal prioriteres.</p>
Utviklingsmidler innen økologisk landbruk	<p>Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk går til å gjennomføre prosjekter som bidrar til økologisk produksjon av økologisk mat som er etterspurt i markedet. Dette kan være prosjekter som er knyttet til kunnskapsutvikling og prosjekter med mål om å redusere barrierer i verdikjeden for økologisk produksjon og omsetning.</p> <p>Landbruksdirektoratet forvalter ordningen. Prioriteringen av prosjekter som gis tilskudd vil avhenge av satsingsområder og budsjetttramme som vedtas ved årlige jordbruksoppgjør. Utlysning av midlene skjer i dialog med avtalepartene.</p>

Utvikling av en effektiv verdikjede

Frakttilskudd, økologisk korn	<p>Frakttilskudd har til formål å utjevne transportkostnader, og tilskuddet skal sikre mest mulig effektivt fraktmønster ved omsetning av korn og kraftfôr. Tilskuddet utbetales til foretak som kjøper korn fra produsent, for videre bearbeiding eller salg, samt foretak som tilvirker mel og andre cerealprodukter eller kraftfôr. Det er egne satser for økologisk korn. Landbruksdirektoratet forvalter tilskuddet.</p>
Prisnedskrivings-tilskudd korn	<p>Prisnedskrivingsstilskudd har til formål å sikre at mest mulig av norskproduserte kornvarer kommer i omsetning, og å senke kostnadene videre i verdikjeden. Utbetales til kornkjøper for alt økologisk norsk korn som skal brukes i matmel eller kraftfôr. Det er egne satser for økologisk. Landbruksdirektoratet forvalter tilskuddet.</p>
Tilskudd til Matmerk	<p>Matmerk har som formål å styrke konkurransevnen til norsk matproduksjon og å skape preferanse for norskprodusert mat. Stiftelsen administrerer og videreutvikler Kvalitetssystem i landbruket (KSL), godkjennings- og merkeordningen for Inn på tunet, merkeordningene Nyt Norge, Beskyttede betegnelser og Spesialitet, generisk informasjon om økologisk mat, samt drifte databasen Lokalmat.no. LMD tildeler tilskuddet.</p> <p>Matmerks oppdrag med å systematisere og tilgjengeliggjøre fakta og dokumentasjon om økologisk mat rettet mot forbrukere skal videreutvikles i 2019. I tillegg til midler over jordbruksavtalen, mottar Matmerk midler fra Omsetningsrådet til oppfølging av oppdraget knyttet til økologisk.</p>

Utviklingsmidler innen økologisk landbruk	<p>Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk går til å gjennomføre prosjekter som bidrar til økologisk produksjon av økologisk mat som er etterspurt i markedet. Dette kan være prosjekter som er knyttet til kunnskapsutvikling og prosjekter med mål om å redusere barrierer i verdikjeden for økologisk produksjon og omsetning.</p> <p>Landbruksdirektoratet forvalter ordningen. Prioriteringen av prosjekter som gis tilskudd vil avhenge av satsingsområder og budsjetttramme som vedtas ved årlige jordbruksoppgjør. Utlysning av midlene skjer i dialog med avtalepartene.</p>
--	--

Andre aktører og virkemidler relevante for utvikling av økologisk jordbruk

Aktørene og virkemidlene nevnt under er sentrale for utvikling av økologisk jordbruk, men er ikke finansiert over jordbruksavtalen. Et unntak er Utviklingsprogrammet for Landbruks - og reindriftsbasert vekst og verdiskaping, som er relevant mht. potensielle synergier mellom økologisk mat og lokalmat.

Økologiforskriften og regelverk Mattilsynet og DEBIO	<p>Regelverket for økologisk produksjon er en del av EØS-avtalen. EØS-regelverket er gjennomført i Norge gjennom Økologiforskriften. Regelverket er fastsatt som forordninger, og har flere unntaksmuligheter og overgangsordninger. Utover fleksibiliteten som er nedfelt i regelverket er det ikke rom for nasjonale tilpasninger.</p> <p>Nytt EU-regelverk forventes å tre i kraft fra 2021, og skal erstatte gjeldende regelverk på området.</p> <p>Mattilsynet er tilsynsmyndighet etter Økologiforskriften, og har delegert myndighet til medlemsorganisasjonen Debio for å føre tilsyn og fatte enkeltvedtak etter Økologiforskriften. Debio utfører minst én fysisk kontroll årlig hos alle virksomheter som er tilknyttet kontrollordningen, samt tilleggskontroller. Kontrollgebyrene for sertifisering er fastsatt i egen forskrift.</p> <p>Debios Ø-merke kan brukes til å merke økologiske produkter. EU-logoen kan også benyttes til merking av økologiske produkter.</p> <p>En sammenfatning av regelverket finnes i to veiledere som er utarbeidet av Mattilsynet og Debio i samarbeid, én for landbruk og én for foredling, import og omsetning.</p>
Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter	<p>Midler fra fondet for forskningsavgift på landbruks-produkter (FFL) inngår, sammen med forskningsmidler over jordbruksavtalen (JA) i Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri som finansierer prosjekter til jordbruks- og matforskning.</p> <p>Midlene kommer fra en forskningsavgift på landbruksprodukter og brukes til finansiering av prosjekter etter åpen utlysning. I tillegg finansierer fondet en stor andel av den strategiske forskningen Nofima utfører på landbruksprodukter. Fondet forvaltes av et styre, med Landbruksdirektoratet som sekretariat</p>
Forskningsmidler Norges Forskningsråd	<p>Forskningsrådet tildeles støtte over Statsbudsjettet fra Landbruks- og matdepartementet for å fremskaffe kunnskap på prioriterte landbruks- og matpolitiske områder. Forskning skal legge grunnlaget for stabil leveranse av trygg kvalitetsmat, økt lønnsomhet og næringsutvikling. Det er ikke øremerkede midler til forskning innen økologisk jordbruk.</p>

	Et av de mest sentrale forskningsprogrammene er BIONÆR. BIONÆR har som hovedmål å utløse forskning og innovasjon for verdiskaping i norske biobaserte næringer. Matsikkerhet, mattrygghet og klima- og miljømessige aspekter står sentralt i programmet. BIONÆR deltar i en rekke internasjonale satsinger og fellesutlysninger innenfor programmets tematiske ansvarsområder, blant annet innen temaet økologisk jordbruk.
Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO)	Forskningsinstituttet NIBIO tildeles støtte fra Landbruks- og matdepartementet. Instituttet forsker og leverer kunnskap om mat- og planteproduksjon, miljø, kart, arealbruk, genressurser, skog, foretaks-, nærings- og samfunnsøkonomi. Det er ikke øremerkede midler til forskning innen økologisk jordbruk.
Tilskudd til organisasjoner	Landbruks- og matdepartementet innvilger grunnstøtte etter søknad til flere sentrale organisasjoner som bidrar til utvikling av økologisk landbruk. Av disse kan nevnes: <ul style="list-style-type: none"> - <u>Økologisk Norge</u>; En ideell medlemsorganisasjon for bønder, bedrifter og vanlige forbrukere med interesse for økologisk mat og produkter, økologisk landbruk, miljø og helse. - <u>Biologisk-dynamisk forening</u>; En ideell medlemsorganisasjon som jobber for å spre kunnskap om og interesse for den biologisk-dynamiske jordbruksmetoden, ernærings spørsmål og naturforvaltning satt inn i en helhetlig kulturell sammenheng
Tilskudd til stiftelsen Norsk senter for økologisk landbruk (NORSØK)	Norsk senter for økologisk landbruk (NORSØK) tildeles støtte fra Landbruks- og matdepartementet. NORSØK er en privat stiftelse og et nasjonalt senter for tverrfaglig forskning og kunnskapsformidling for å utvikle økologisk landbruk. De arbeider med rådgiving og formidling av kunnskap innen fagområdene økologisk landbruk og matproduksjon, miljø og bærekraft og fornybar energi.
Private næringsaktører	Flere næringsaktører gir merpriser for økologiske råvarer. Merpriser forutsetter normalt at produsentene har inngått leveringsavtaler. Eks. TINE gir merpris for økologisk melk, flere slakterier gir ekstra tilskudd for økologisk slakt, flere eggpakterier gir merpris for økologiske egg og det finnes egne tilskudd for økologisk korn. Produsentpris på økologisk frukt, bær og grønnsaker ligger også høyere enn på konvensjonelle varer.
Utviklingsprogrammet Landbruks - og reindriftsbasert vekst og verdiskaping	Innovasjon Norge forvalter Utviklingsprogrammet som skal bidra til å skape økt vekst og verdiskaping for tilleggsnæringer basert på landbrukets og reindriftens ressurser. Programmet skal stimulere til økt lønnsomhet og konkurransevne gjennom virkemidler for bedriftsrettet finansiering, kompetansetiltak og omdømmeaktiviteter. Programmets hovedmål er å bidra til økt vekst og bedriftsøkonomisk lønnsomhet for bl.a. primærprodusenter som utvikler, foredler og selger kvalitetsprodukter basert på lokale råvarer. I programmet inngår bl.a. matfaglig kompetansetilbud gjennom fem kompetansenettverk (Matnav). Programmet skal virke sammen med landbrukets andre ordninger for bedriftsutvikling (investeringsstøtte, bedriftsutvikling og etablerertilskudd, jfr. IBU- midler) og med de generelle bedriftsrettede ordningene Innovasjon Norge tilbyr. Programmet har ikke egne prioriteringer for økologisk.

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

POSTADRESSE:
Postboks 1450 Vika, 0116 Oslo

BESØKSADRESSE:
Stortingsgt. 28, 0161 Oslo

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

BESØKSADRESSE:
Løkkeveien 111, 9510 Alta

www.landbruksdirektoratet.no